

Hytta på Hvaler

- fra privilegium for de få til mulighet for de mange

I forbindelse med at det i år er 40 år siden Hvaler hytteforening ble stiftet, tar Paul Hennissen for seg hyttehistorien på Hvaler og hytteforenings rolle i denne. Her følger første artikkel, utviklingen fra 1800-tallet og fram til det begynnerstørke 1970-tallet.

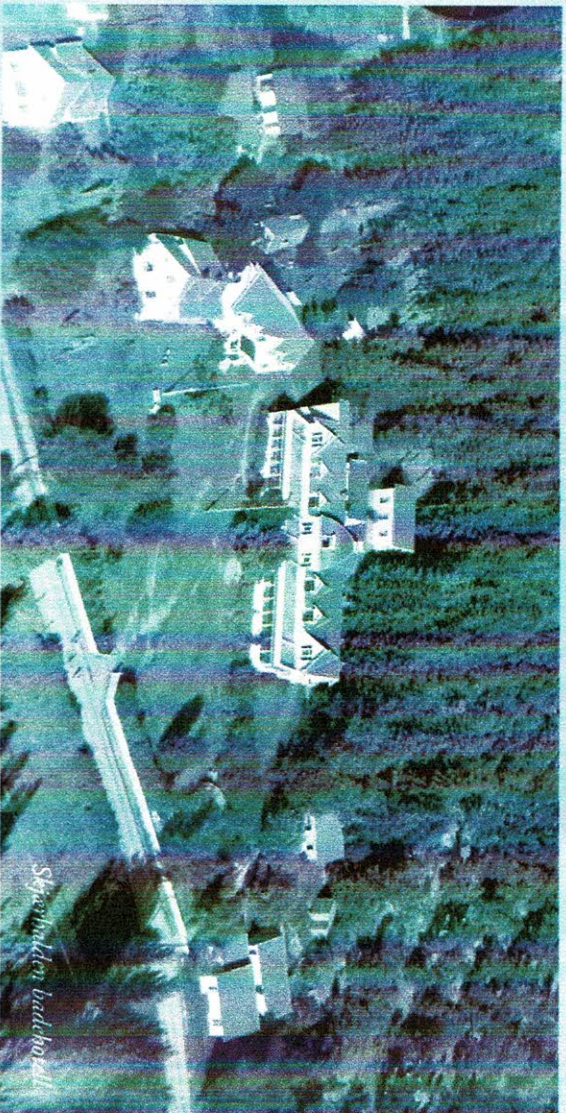
Ved folketellingen i 1910 er det registrert hele 4279 personer på Hvaler. Det betyr at i hundreåret som har gått siden grunnlovsåret 1814, har det befolkningsmessig skjedd svært mye i øykommunen. Fortsatt er levekårene enkle, havet er leveveien og båten er nødvendig kommunikasjonsmiddel, men barnedødeligheten har gått ned og folk lever lenger. Samtidig gir

flere år med godt sildeskje og vekst i steniindustrien økning i befolkningen.

Rundt byene Fredrikstad, Sarpsborg og Halden er det også vekstid på slutten av 1800-tallet. En stor arbeiderklasse vokser fram knyttet til reglverk, trelastbrukene og flere skipsverft. Dette gir også grunnlag for et borgerskap som ikke bare florter seg med prangende boliger i byene. "Fredrikstad-borgerskapet" etablerer landsteder på Hankø og i nærliggende områder, mens "Halden-borgerskapet", vokst fram gjennom industrireisning og militært lederskap, orienterer seg mot de østre øyene og Skjærhalden på Hvaler.

Dahlberg-villaen

På Nordre Sandøy ble Dahllsberg-villaen, Hvalers anratt eldste hytte, oppført i 1878 av oberstløytnant Lars Christian Dahll fra Halden. Et annet eksempel er villa "Sjølyst" (1886) i samme området ved Gravningssundet, landstedet til Bergverks- og industrimannen Christian August Anker, også han fra Halden.

I tillegg til de flotte villaene i området på begge sider av Gravningssundet, er det på badhotellene og pensjonatene på Skjærhalden og på Søndre Sandøy mange badegjester finner rekreasjon, og sosialt fellesskap de første ti-årene på 1900-tallet. Som eksempler kan nevnes Andersens Hotell som ble etablert i 1900, Iversens Hotell, senere omdøpt til Skjærhalden badhotell i 1905, Skogen pensjonat i 1922. På Søndre Sandøy var det hele tre pensjonater i denne perioden.

Selv om utviklingen på Hvaler i første halvdel av 1900-tallet ga innslag av turisme knyttet til hoteller og pensjonater, noe hyttebygging og privat innlosjering, gikk livet sin vanne gang.

Ut over på 20- og 30-tallet bygges det hytter også på andre deler av Hvaler, ikke i samme fasjonable form og størrelse som de første på østre Hvaler, men like fullt av en langt høyere standard enn de mindre "kasse-hytterne", ofte med pultrak, som ble satt opp noen ti-år senere. Nå var det det funksjonærer og ledere både i næringsliv og det offentlige som etablerte seg med hytter også på de vestre øyene. Typiske for denne perioden er de såkalte "Kråkerøy-hytterne", med glassveranda og saltak (bilder under). En rekke av disse finner vi fortsatt bl.a. på Spjærøy, i Ødegårdskilen på Vesterøy og Stijeholmen.

Fram til krigsutbruddet i 1940 regner vi med at det er bygget drøyt 300 hytter på Hvaler. Folketallet er imidlertid på vei ned og verre skulle det bli.

Privat innlosjering, for mange en åpning til hyttedrømmen

I tillegg til de som hadde økonomi til å bygge seg hytte eller leie seg inn på Hvalers hoteller og pensjonater, var det en tredje gruppe som også

Vikerboen tidlig på 1930-tallet. Badegjesterne kommer

bidro til vekst i anrallet sommergjester, “de privat innlosjerte”. Plass ble ryddet på låven, i sjøbua eller i bryggerhuset. Ja mange var det også som flyttet ut av hovedhuset for å skaffe seg en ekstra inntekt i sommer-månedene. Denne sesongvise tilstrømningen ga kjærkomne inntekter både for privatpersoner, fiskere og de som drev butikk. I tillegg utgjorde sommergjesterne spennende innslag både i form av annerledes klær, omgangsførmer og dialekt. Sommergjesterenes “hjelpeløshet” i båten, “forfinet språk” og fra noen, det som ble oppfattet som arrogant væremåte ga ikke minst grunnlag for gode historier og myter om “badegjesteren”: “Har du hørt at ...?”

Fredrikstad Mekaniske Verkssted (FMV) makte mange “Hvaler” til Fredrikstad

Tradisjonen med privat utleie til badegjester fra “by’n” fortsatte også etter krigen, ja også i våre dager er utleie til feriegjester en ikke uvanlig del av sommer-Hvaler. Mange av dem som tilbrakte de første årene i telt eller leide seg inn privat, skaffet seg senere hytteromt og fortsatte hyrtelivet under “egget tak”. Blant annet på Sljeholmen leide den fast bosatte familien i flere år ut deler av hovedhuset hver sommer. Flere av dem som bodde her ble så glad i stedet at de etter hvert fikk bygget seg egen hytte.

Fremtidstro og vekst i det norske samfunnet ga forsterket fraflytting og hytteboom

Årene etter krigens slutt er preget av fremtidshåp og optimisme i det norske samfunnet. I Nedre-Glomma-området går det mot slutten for tradisjonell industri som trelast og produksjon av regstein mens allerede etablerte bedrifter som Fredrikstad Mekaniske Verkssted (FMV), De-No-Fa, Tiran og Borregaard bygges videre ut og bringer vekst også til en rekke underleverandører, samtidig som ny industri vokser fram. Denne industrielle veksten og boligutvikling med letstrelte leiligheter bl.a. knytter til nevnte hjørnesteinsbedrifter (Paul Holmsens vei og

Kongsten) trekker folk til fastlandet. Nedgangen i befolkningstallet på Hvaler som startet før krigsutbruddet, skyrter nå ytterligere fart. Ved folketellingen i 1946 bodde det 3470 personer på Hvaler, en nedgang på over 700 fra 1910.

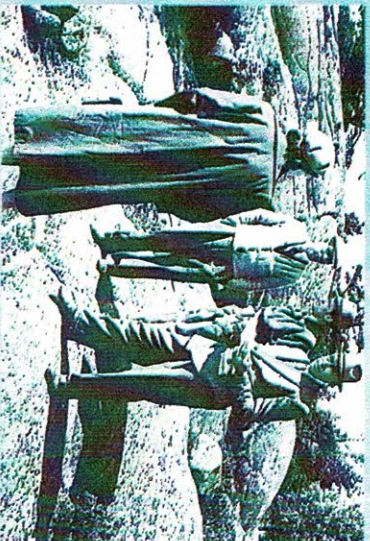
Fra moderat vekst til «eksplosjon» i hyttebyggingen på 60-tallet

Å få tak i tomt til egen hytte gikk ofte gjennom kjerne eller i direkte kontakt med grunneier. I heftet «Siljeholmens historie i ord og bilder» utgitt av Siljeholmen vel, forteller Marit Skataa følgende historie: Min mor og far, Lillian og Harry Bergersen, ønsket seg et sommersted da de bodde i en liten leilighet på Nabbetorp. De kjøpte buss rundt i distriktet bl.a. til Dypeklo, Foten og Engelsviken, men fant ingen steder de kunne tenke seg.

Far Harry jobbet på Seut mekaniske verksted, hvor Knut Lindquist (grunneier på Siljeholmen) da var formann. Harry fortalte om hytteredrømmen, men at de så langt ikke hadde funnet noen tomt. Da sa Lindquist: Skal du ha hytretomt? Det kan du få av meg på Siljeholmen på Hvaler». Familien Bergersen og Knut Lindquist tok bussen til Tangen, videre med Myhrvoldterga til hovedbrygga på Siljeholmen og fant etter hvert en tomt. De bygget først et uthus hjemme på Nabbetorp og dro der på en pram ut til Siljeholmen og dere var hytta deres i 2 år. Den ordentlige hytta kom opp i 1952 – 53.

Betalingen for grunnleia foregikk ved personlig oppmøte hos grunneier. Vi hadde en husleiebok og møtte opp hos Gudrun og Knut Lindquist med kr 35,- som var den årlige leien. Fru Lindquist dekket et koselig kaffebord og Harry måtte få en «liten knert» i hvert ben så han ikke skulle gå skeivt hjem. Vi husker Knut Lindquist som en mann som ville at alle skulle ha det bra og trives.»

Som allerede nevnt var veksten i norsk økonomi etter krigen, og med det bedring i befolkningens levestandard, en vesentlig faktor til at flere etter hvert kunne se muligheten til å realisere

Siljeholmen - grunneier og håpefulle hyttebyggere tidlig på 50-tallet

hytteredrømmen på Hvaler. Som et resultat av den økonomiske veksten var det samtidig en rekke faktorer som virket inn og bidro til en voldsom vekst i byggingen av nye hytter mot slutten av 50-tallet og ut over på 60-tallet, noe som igjen førte til at politikerne på Hvaler i 1976 vedtok byggestopp. Da hadde antallet hytter blitt tidoblet siden 1945 og passert 3500. I tillegg til den generelle velstandsveksten, er følgende enkeltfaktorer med og forklarer den sterke økningen.

Hvalers beliggenhet tett opp til store befolkningssentra

Hvalers nærhet til de store byområdene, med et klima som i norsk sammenheng var mildt og godt med mange soldager i sommerhalvåret, hadde i en årtrekk trukket båtfolk og ferierende til øyriket. Da rutegående fartøyer etter hvert gjorde reiseriden kortere og mer behagelig, var dette med å bidra til realisering av hytteredrømmen. Avstanden var heller ikke større enn at det til store deler av Hvaler var mulig å ro eller taue en leid pram med snekka ut til tomt der det nye sommerparadiset skulle reises. Fra Siljeholmen fortelles historien om familien som valgte seg tomt på sør-vestsiden av holmen da de på nordsiden kunne se Øra-masene i Fredrikstrad som lå like i nærheten av hjemmet.

Tilgang til tomter og tomme hus

Ut over på 50- og 60-tallet sank befolkningstallet år for år og nådde et bunn-nivå rundt 1970 med

Skolen på Norder Sandøy et av mange offentlige bygg som ble friluftshus

drøyt 2200 bosatte i kommunen. Størst var nedgangen i folketallet på de østre øyene. Denne nedgangen førte igjen til at en rekke hus, offentlige bygg og mindre gårdsbruk på Hvaler ble solgt, mange av disse til ferieformål. Hvor mange eiendommer som ble overdratt til slektninger og andre som ferieboliger, er det imidlertid vanskelig å anslå, men med en nedgang i folketallet på rundt 1300 fra 1946 til 1970 snakker vi om et betydelig antall.

Uten hindringer verken i lovverk eller i kommunale arealplaner, var det naturlig nok også mange grunneiere som så sin mulighet til ny innrettet da interessen for hyttestomter økte. Det var først med filuftsløven i 1957 og «strandloven» i 1965, senere tatt inn i ny plan- og bygningslov, at vi fikk planverk som i noe omfang begrenset grunneienes rett til disposisjon av egen eiendom feks. ved salg til hytteformål. Her skal også nevnes den båndlegging av arealer for allmenheten som Oslofordens filuftsråd bidro til og som hindret ytterligere nedbygging spesielt i de ytre delene av Hvaler.

Ferieavgivningen

Allerede i 1936 fikk norske arbeidstakere en generell lovfestet rett til 9 dages feriefritid med lønn. Mange var det imidlertid som allerede før den tid hadde denne retten nedfelt i tariffavtaler. Adskillig større betydning fikk ferieløven av 1947 med lovbestemt rett til tre ukers ferie. Nå gis for alvor norske arbeidstakere muligheten til å planlegge ferie av noe varighet. I tillegg til bedret økonomi, innebar denne rettigheten at hyttestømmen kunne realiseres for en rekke familier. I 1964 utvides retten til fire ukers ferie. Nye utvidelser av ferieløven både i 1976 (en ekstra uke for de over 60 år) og i 1988 styrker arbeidstakerne rett og mulighet til ferie.

Opphevelse av importforbudet på personbiler

Etter andre verdenskrig valgte myndighetene å innføre kvoteordninger på bilimporten. Trusener stod i kø for å få kjøpetillatelse, bare en brøkdel av søkerne fikk. I perioden fra 1950 fram til rasjoneringen ble opphevet i 1960, økte tallet på personbiler med rundt 200.000. I 1966

Fra fritt fram til hard omstilling

1970-årene med harde tak i hyttekommunen Hvaler

I forbindelse med at det er 40 år siden Hvaler hytteforening ble stiftet, tar Paul Henriksen for seg hyttehistorien på Hvaler og hytteforeningens rolleidenna. Først-artikkelstoipåskeminnerer. Her følger andre artikkel som tar for seg 70-årenes mange utfordringer fram til opprettelsen av Houder Hytteforening i 1977.

Som beskrevet i forrige artikkel, startet utbyggingen av hytter på Hvaler allerede før 1900, men fram til midten på 30-tallet var det ikke oppført mer enn ca. 250 fritidsboliger i kommunen.

Ved slutten av 2. verdenskrig er antallet imidlertid steget til 300 – 400. I løpet av de nest to ti-årene stiger antallet kraftig og på begynnelsen av 1970-årene er det rundt 4300 hytter på Hvaler, mer enn en tidobling fra krigens slutt. Dette tilsvarte om lag 20 prosent av alle fritidsboligene i Østfold. Særlig var byggevirkksomheten på Hvaler omfattende på 1960-tallet med et stort tilbud på tomter til rimelige priser. Hadde man fått et «ja» fra en villig grunneier, kanskje signert med en «dram

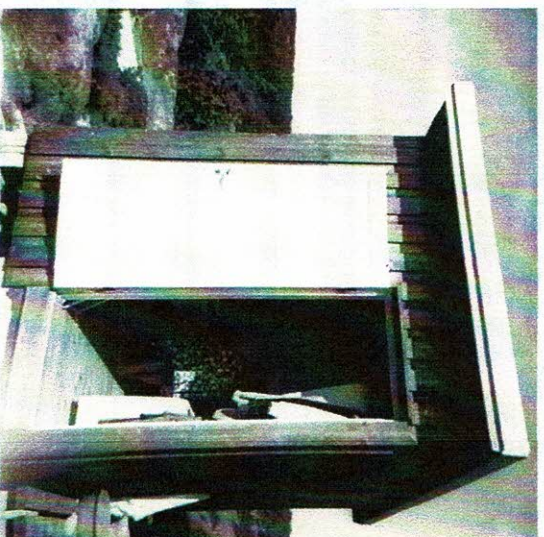

eller to» for handlen og balansens skyld, var det mer eller mindre fritt fram for den glade byggherre til å sette i gang. For svært mange innebar det bygging av små og beskjedne hytter som den på bildet under på 2 x 3 meter bygget i 1962.

Det er mangeårig sekretær i hytteforeningen Tørris Hustad som bygde hytta i Urgårdskilen i 1962. Hytta var realisering av familiens drøm om sommersted på Hvaler inntil selvbyggeren hadde en ny og større hytte klar til familien seks år senere. Det er Ellen Hustad, datter av Tørris som tok disse bildene tidlig på 60-tallet.

Vedtakk om byggestopp på hytter i 1976

Den kraftige veksten i antallet hytter skapte etter hvert stor bekymring både blant Hvalers

politikere, og i den ikke alt for store administrasjonen i kommunen. Selv om byggevirksmekanismen avrok noe på begynnelsen av 70-tallet, etter strengere lovverk mot bygging i 100m beltet («Strandloven»), ble det tatt grep for å skaffe oversikt over hvor hyttene lå og hvem som nå var hytteeiere på Hvaler. I følge Reidar Bergseth, som ble tilsatt som kommuningeniør i Hvaler kommune i 1972, var det «helt ville tilstander» - «det ble splikret og murt over hele kommunen og ingen visste hvor mange hytter det dreide seg om». Begreper som «registrering» og «planverk» var nymotens ord som skapte undring og harme både hos enkelte grunneiere og hytteeiere som var i gang med sitt prosjekt. For at kommunen en gang for alle skulle få oversikt over hvor det var oppført hytter, ble det våren 1973 besluttet å fotografere hele Hvaler fra fly, og via annonser både i hovedstadspresen og lokalt ble det forkynt at ikke godkjente hytter ville bli revet om ikke det forelå godkjenning.

Den nytilsatte kommuningeniøren ble et yndet objekt for harde ord og sjikane bl.a. i form av oppringing om natten.

Hos fylkesmannen som hadde ansvar for ankesakene, ble det også nå en sterk økning i antallet saker med Hvaler som adresse, og behandlingstiden trakk ut til frustrasjon for alle parter.

I 1976 vedtok så kommunestyret på Hvaler byggestopp på hytter inn til to år, et vedtak som ble stadfestet og utvidet i kommunens generallplan for perioden 1980 – 91. Det ble gjort visse unntak der det allerede forelå stadfestede reguleringsplaner. Med dette hadde kommunen skaffet seg et nødvendig verktøy for kontroll og regulering, men mange tomteiere som sto på terskelen til å realisere hytteredømmen, var rimelig nok svært skuffet og klagesakene var mange, hvorav flere saker også havnet i retten.

Administrasjon og politikerne i «Senhusets», Hvalers rådhus inntil 2000, måtte ta mang en vanskelig avgjørelse for å regulere hyttebyggingen på Hvaler på 70-tallet.

«Vedtekter for kommunal søppelrenovasjon» vedtatt i 1974

Fram til begynnelsen av 70-årene var det å bli kvitt søppel på Hvaler i stor grad opp til den enkelte hytte- og husier. Vår tomta «velsignet» med en klove eller et nedlagt stenbrudd, havnet mye av etterhåenskapene her. Brennbart søppel fant gjeme veien til et tomt bensinfar, mens det ikke brennbare ofte ble dumpet i sjøen. 1. april 1974 ble det så innført vedtekter om kommunal søppelhåndtering der fastboende skulle betale kr 225,- og eiere av hytter kr 190,-. Igjen var det nevnte kommuningeniør Reidar Bergseth og hans nærmeste medarbeidere som fikk utfordringen med å introdusere ordningen. Denne ble applaudert av mange, men førte også til en storm av reaksjoner fra folk som nå måtte ut på vandring til dertil anvist deponi for søppel. Kommunestyret kunne fritta fra plikten etter tilråding fra helserådet «når forholdene etter deres syn taler for det». Mange følte seg kvalifisert for et slikt fritak både av helsemessige grunner, lang vei til deponiet, årlig kort opphold på hytta

og allerede godt anlagte ovner/bålplasser for søppel. Formannskapets møteprotokoll fra denne tiden viser mange saker der folk søker om fritak, men helt spesielle forhold måtte til for å få dette innvilget. Som eksempel var det hele 55 saker vedørende renovasjonsordningen til behandling i ett formannskapsmøte i 1974. Enkelte saker om fritak ble også ført for byretten (Tingretten) der saksøker, en hytteeier på Kirkeøy, tapte på alle punkter.

Utfordringer knyttet til biltrafikk, veiutbygging og plassering av bommen

Selv om både ny renovasjonsordning, innføring av strengere regelverk for byggesaker og byggestopp hadde gitt et stort engasjement både fra hyttefolk og fastboende på Hvaler, så var det på området samferdsel at de store slagene og mangeårige debattene skulle komme.

I forrige artikkel beskrev jeg hvordan opphevelsen av det nasjonale importforbudet på personbiler i 1960-tallet gjorde bilen til «allemannssei» med

Et bortgjemt stenbrudd var et ypperlig sted for å dumping av avfall. Søppel og serot fra nærliggende eiendommer var noe av det som måtte ryddes bort sammen med rester etter stenhoggerdriften da Brottet anng ble bygget i 2004.

tilhørende press på vei og brosystemer. Dette falt i tid sammen med debatten om nødvendigheten av å bygge ut fastlandsveien, i første omgang for å knytte de vestlige delene av Hvaler til Fredrikstad-regionen og dermed redusere trafiflyttingen. I 1971 var det derfor en stor festdag med markering på Bukholmen (ved Puttesundet) da fastlandsveien ble åpnet og de første bilene passerte gjennom bommen til en pris av kr 22,- for personbil med fører og henholdsvis kr 4,- og kr 2,- for voksne og barn som passasjerer. Selv om mange opplevde prisen som «stiv», innså imidlertid de fleste at skulle forholdene bedres for hyttefolk og fastboende gjennom videre veitbygging og bruk over Asmaløysundet, var dette et nødvendig «onde» for å unngå trafikkaos og ventetid på ferge som for tiden var full av.

Selv om de aller fleste hadde akseptert bomstrasjonen så lenge det var snakk om nedbetaling av fastlandsveien, ble det virkelig bråk da Veisjefen i Østfold og enkelte politikere reiste spørsmålet om videreføring av bommen for å finansiere det

APPELL

SI **NEI** til bomavgift på «HVALERVEIEN»!
STØTT VÅR AKKSJON

1. BOMAVGIFT OPPHJØRER DEN 30/6 1977 og husken fjernes som tidligere vedtatt.
2. ANSERS ULØVLIG.
3. INGEN NY BOMRENGSOPPBEVING ved Revisjonen etter 30/6 1977 til andre veitbyggingsplaner og fremtidige prosjekter.

Skjærtorsdag er det **85 DAGER** igjen til fastlandsveien er betalt.

TAKK til deg som allerede har støttet oss økonomisk.

Vi savner imidlertid **DITT** bidrag.

Staten trenger **DINE** penger til å bygge bro igjen, denne gang til Kirkeøy.

Bomavgiften blir **KUN** kr. 40,- + kr. 4,- pr. person.

Gjennomsnittlig kr. 50,- pr. bil.

DU må regne med at dette vil være i minst 1 generasjon **DITT** bidrag kan spare deg for tusener i årene som kommer.

God Døske!

Ferie/hytteleiers
 Forening
 1401 Fredrikstad

Fastboendes
 aksjonskomitee
 1074 Hvalerøy

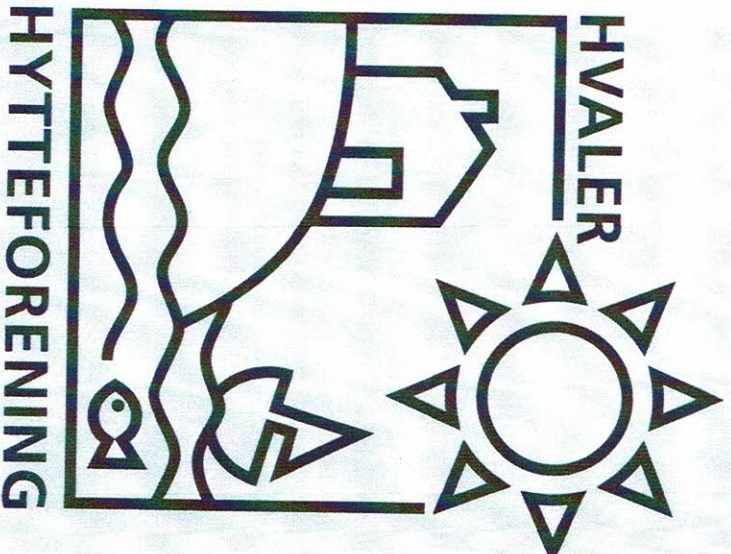
Ombudsning for
 Hvaler
 040 8

Dette oppropet ble sendt ut i februar 1977 fra komiteen, som arbeidet innad foranstaltningens kretsning. Det var vedtaket et innkallelingsbrev.

som på det tidspunkt var planer om bru over Løperen. «Nok var nok». Det ble mobilisert, spesielt fra grupperinger av fastboende og hytteiere på vestre-Hvaler. Egen aksjonskomitee ble dannet, i kommunestyret var det heftige debatter og hyttefolket samlet seg til stormøte i bibliotekets aula i Fredrikstad. Fredrikstad-avisene hadde bred dekning fra møtet der en av overskriftene var: «Hytteierne viste tenn». »

Hyttefolket organiserer seg i en egen interesseforening, Hvaler hytteforening

Selv om vi dessverre mangler viktige dokumenter, herunder protokoller, fra hytteforeningens stiftelsesår, er det hevet over tvil at hovedgrunnlaget for opprettelsen av Hvaler hytteforening i juni 1977, er å finne i de forholdene som er nevnt over; strengere lovverk både med tanke på regulering av arealer og krav til det enkelte byggeprosjekt, innføring av ny renovasjonsordning, vedtaket om byggeforbud på hytter og debatten rundt finansiering av vei og bruk på Hvaler. På mange vis kan det sies at forholdene som førte fram til stiftelsen var spesiell for Hvaler, men

Jens Martin Sørlie Nielsen, styrets første formann flankert av to av styrets medlemmer Ragnar Hol og Thor Beckmann på stiftelsesmøtet i juni 1977

etableringen av Hvaler hytteforening var utvilsomt også et produkt av en «ny tid» der hyttefolk, også nasjonalt, hadde samlet seg i en felles organisasjon allerede i 1971 under navnet Norges Hytteforbund.

Søndag 12. juni 1977 fant så sritfelsen av Hvaler hytteforening sted på Åtrekanten skole. Etter godt forarbeid av Tommy Syversen (Asmaløy), Ellert Theisen (Kirkeøy) Jans Martin Sørlie Nielsen (Vesterøy) og Thor Beckman (Kirkeøy) ble det første styret valgt. Jens Martin Sørlie Nielsen ble foreningens første formann, et verv han hadde fram til 1980 da Aud Aagaard overtok. Allerede første året hadde over 500 hytteeiere meldt seg inn i foreningen som hadde som klar målsetning både å være et samlende forum for hytteeierne, men også fremstå som organ for dialog med Hvaler kommune og kommunes faste befolkning.

Temaer for artikkel nr. 3 – kommer medio oktober 2017 blir bl.a. veien fra interesse-organisasjon med fokus på saker knyttet til samferdsel og flytting av bonnen, tomte-festeloven, tomtefesteloven og eiendomsskatt til en i større grad deltagende organisasjon i samfunnet Hvaler.

Kilder:

Øyene, Hjembygda Hvaler - Ulf Hjarðar

Hvaler - En samtidshistorie - Åsmund Svendsen

Kommunale protokoller - perioden 1960 - 1980

Hvalerveien - Otto Reff

Samtaler nedtegnet bl.a. med Reidar Bergseth - Paul Henniksen

Fredrikstad-avisene - historiske arkiv

Hvaler hytteforening fra storm mot tøvær og samarbeid

I forbindelse med at det er 40 år siden Hvaler hytteforening ble stiftet, tar Paul Henriksen for seg hyttehistorien på Hvaler og hytteforeningens rolle i denne. Første artikkel sto i påskenummeret, den andre i sommerens utgave av Hvaler-Nytt. Her følger tredje artikkel der vi bl.a. møter flere av dem som gjennom en årrekke har styrt en av landets største sammenslutninger av hytteeiere.

Hvaler Hytteforening ble stiftet i 1977, en tid da Hvaler-samfunnet for alvor tar skrittet fra å være et rent øysamfunn til å bli en kommune som, via fastlandsveien med bruene, vokser sammen med Fredrikstad-området, og gjør sitt til at kommu-

nikasjonen til og fra Hvaler er langt lettere enn for få siden. Den sterke nedgangen i befolkningstallet blir brutt, Hvaler kommune blir i kraft av nasjonalt lovverk og lokale bestemmelser mer og mer regulert, og befolkningens kjøpekraft og velferd øker. Ikke minst det siste gir mange som hadde skaffet seg hytte på Hvaler i den store hytteboomen på 50- og 60-tallet, nå

Vidar Asheim FMVA Ostfold

1965

Vidar Asheim FMVA Ostfold

1980

Vidar Asheim FMVA Ostfold

1995

Nilssens hytteomr.

1965

Nilssens hytteomr.

1965

Vidar Asheim FMVA Ostfold

Vidar Asheim FMVA Ostfold

muligheten til å bygge ut det første «skure» med flere kvadratmeter boflate og små anneks. Vidar Asheim som i flere år jobbet med arealsaker og miljø saker hos fylkesmannen i Østfold har beskrevet denne utviklingen gjennom skissene på forrige side.

I denne tretti år lange utviklingen fra seksrittalters beskjedne hytter, mange av disse godt tilbake-trukket fra 100-metersbeltet, til en situasjon på 90-tallet da hyttene bygges ut både når det gjelder boareal, annekser, plattinger, brygger og parkeringsplasser, så ligger det mange temaer og konfliktområder innebygget. Utenfor skissene til Vidar Asheim lå det i tillegg en rekke andre utfordringer både for hytteeiere, grunneiere og kommune. Disse utfordringene hadde "navn" som, byggestopp og regulering av areal, innføring av tomtefesteloven i 1996, og ulikheter i bomstatter for hyttefolk og fastboende. I de neste tiårene skulle det komme andre saker inn og dominere debatten og engasjement hos hytteeierne nå med fokus på VA-utbygging, avgifter for VA og renovasjon. Ikke minst kom spørsmålet om takering av eiendommer og innføring av eiendomsskatt til å engasjerer mange hytteeiere ut over på 2000-tallet. Nevnes skal også debatten om hyttefolkets bidrag til vekst og utvikling i kystkommunen. Dette samt foreningens stadig bredere samfunnsengasjement kommer jeg tilbake til, men først i årets siste utgave av HvalerNytt.

Fra lederens minnebok

I vedtektene for Hvaler Hytteforening blir det understreket at foreningen skulle jobbe for hytteeiernes sak og representere dem både overfor grunneiere og offentlige myndigheter, samtidig som det ble vektlagt å jobbe for en god dialog både med kommunen og de fastboende.

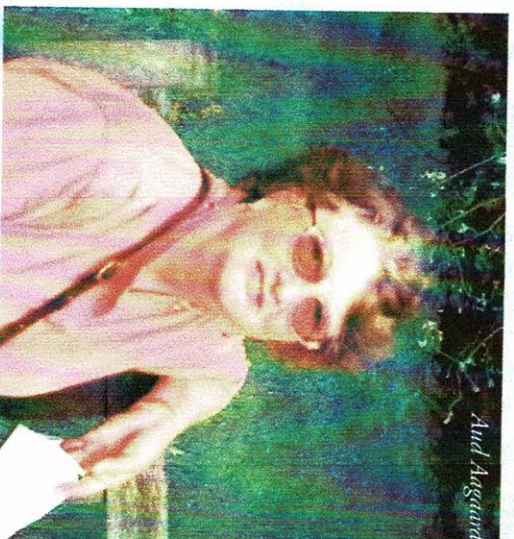
Opplevde så de som sto som ledere for hytteforeningen at de nådde fram med sine saker? Underregnede har intervjuet fire av foreningens fem ledere fram til 2013. Disse fire: Aud Aagaard, Kjell E. Guldbrandsen, Odd Løkkevik

og Gunnar Dahl Johansen, har samlet hele 32 år bak seg i arbeidet for hyttefolkets rettigheter og plass i Hvaler-samfunnet.

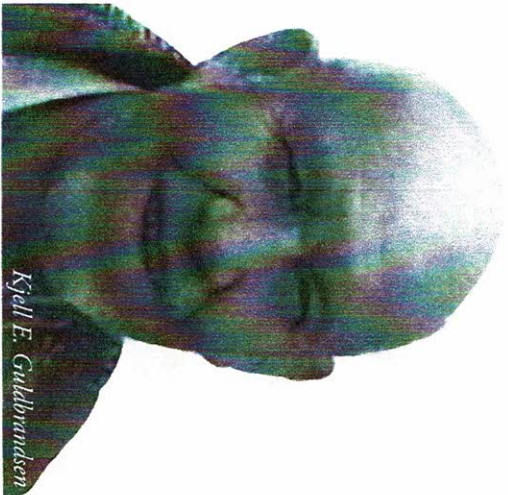
Det jeg møtte var fire personer, svært ulike både i kommunikasjonsform, politisk tilhørighet og yrkesbakgrunn. Felles har de imidlertid en bred organisatorisk erfaring og sist, men ikke minst, en kjærlighet og tilknytning til Hvaler.

Jeg stilte disse fire hovedspørsmål:

1. Hva var det som ga opphavet til ditt engasjement og lederskap i hytteforeningen?
2. Hvilke saker dominerte i din periode som leder?
3. Hvordan opplevde du samarbeidet med Hvaler kommune?
4. Hvordan ser du på fremtiden for Hvaler hytteforening?

Aud Aagaard (leder 1979 - 1983 og 1985 - 1988). Aud Aagaards Hvaler-historie går tilbake til 1962 da familien kjøpte tomt og bygget hytte på Edholmen. På spørsmål om hva som ga støret til at hun allerede to år etter at hun var tilstede på stiftelsen av Hvaler Hytteforening gikk inn som leder, er svaret at dette først og fremst skyldtes at en grunneier nektet familien adgang til stranden like ved. Da andre kunne fortelle lignende his-

torier, ble dette til et større engasjement. I tillegg opplevde hun at enkelte i Hvaler kommune hadde en ovenfra og nedad-holdning til hytte-folket og at fastboende ble prioritert foran hytte-eierne. Vi ble oppfattet som «hår i suppa», et uttrykket hun bruker. Forholder til Hvaler kommune bedret seg etter hvert, og i senere år hadde hun et opplevelsen av at ikke minst ordfører Ole Kristian Kjøhlholdt (H) bidro til det. Av større saker som ga grunnlag for engasjement, nevner hun også renovasjonsavgiften, bygslingsavgiften og spørsmålet om forbindelsen over eller under Løperen, den siste også som en sak som delvis splittet hyttefolkert. I senere år har Aud Aagaard fulgt interessert med i saken om mudring ved Belgen på Kråkerøy, en sak som fortsatt ikke har funnet sin fullstendige løsning.

Kjell E. Gulbrandsen (leder 1988 - 1994).

I 1951 dro Kjell Gulbrandsen sammen med to kamerater på seiltur der København var målet. De kom imidlertid ikke lenger enn til Hvaler, betart som de ble av dette kystlandskapet.

Denne kjærligheten til Hvaler førte til at det ble «plankehytte» på Asmaløy i 1962, i dag med adresse Gravningstien 18. Som utløsende for sitt engasjement i hytteforeningen nevner han bomsaken i 1977, og folkemøtet på biblioteket i

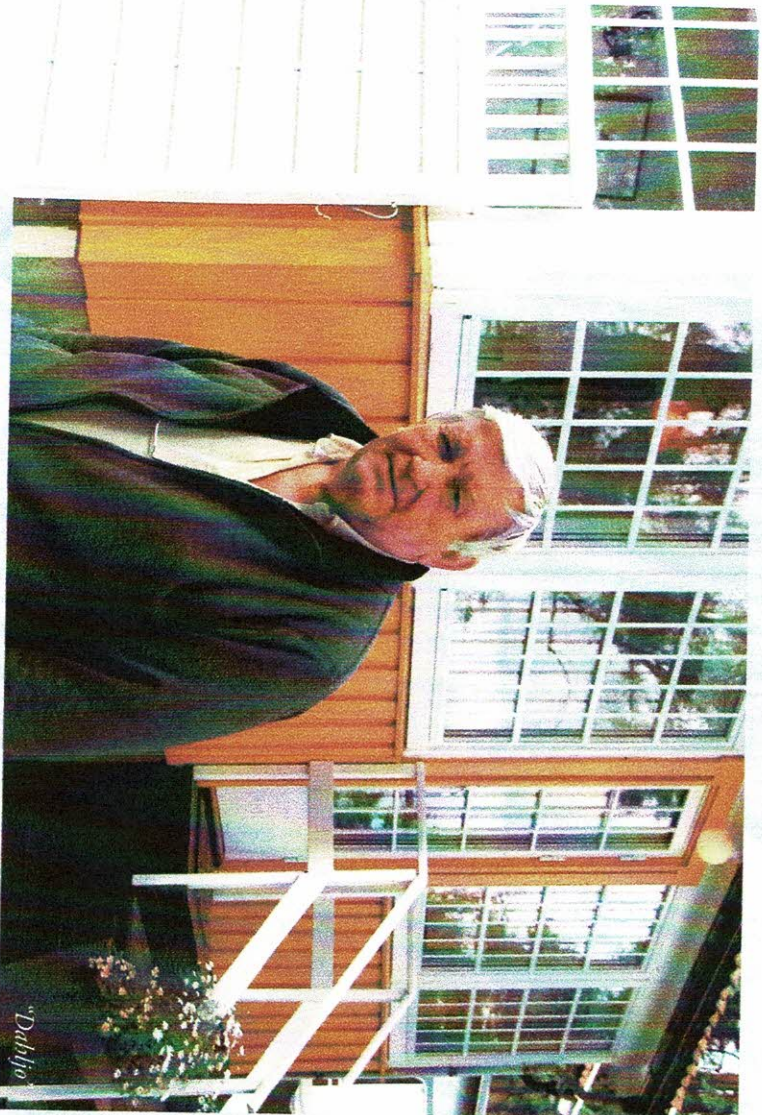
Fredrikstrad som markerte sterk motstand mot å videreføre bommen etter at fastlandsveien var nedbetalt. Videre nevner Gulbrandsen tomtefesteloven og behovet for å utvikle hytteforeningens organisatorisk som grunnlag for sitt engasjement.

Om forholdet til kommunen så beskriver Gulbrandsen dette som til tider anstrengt, men legger til, i likhet med de andre, at dette bedret seg etter hvert som han opparbeidet kjennskap til folk som Bjørn Refsgård, en mann han beskriver som både «fleksibel», «fargerik» og til tider en «spilloppmaker». Hytteforeningens fremtid er han ikke veldig optimistisk i forhold til, da den yngre generasjonen som nå overtar hyttene, ikke ser de muligheter og den støtte de kan ha av en slik forening. Avslutningsvis kommer han med rosende ord til dagens styre med Mona Flemmen i spissen for deres engasjement både for Hvaler generelt, og for hyttefolkert spesielt.

Odd Løkkevik (leder 1994 - 2004)

Du skal ikke ha vært lenge i samme rom som Odd Løkkevik før du erkjenner at du har forandeg en engasjert person, først og fremst for hytte-folkerters interesser, men også med et generelt

glødende samfunnsengasjement. Det viser nok også bilder tatt på hytta eller «Darsjån» «Nord i fjella» på Vesterøy, som han har hatt siden tidlig på 60-tallet.

Ikkedd T-sjorthe med «Hvaler-båten», viser han stolt frem gaven (pengeveska) han fikk av damene i bommen da denne ble nedlagt. I sin beskrivelse av tiden som leder og nestleder (13) år, er det ikke mye «råkeprat», men et uttrykt ønske om «action» for å bruke hans egne ord. Og «action» og klar tale ble det bruk for, både i saker med Hvaler kommune, der opplevelsen var at hytteeierne ofte ble forskjellsbehandlet i forhold til fastboende, i saker med grunneiere bl.a. om store endringer i festeavgiften, i spørsmål om forlengelse av bom-perioden, men ikke minst i saken om ulike sasser i bommen der «du (fastboende) betalte kr 10,- og jeg som hytteeier måtte ut med kr 50,-!»

I likhet med Aud Aagaard legger også Odd Løkkevik vekt på at forholdet til Hvaler kommune ble langt bedre etter hvert, og nevner

i den sammenheng spesielt ordfører Rolf Klerud (H) og byggesaksbehandler Bjørn Refsgård – se under: «Eleksibel» er karakteristikken Løkkevik gir Bjørn Refsgård.

Odd Løkkevik legger stolt vekt på at medlemstallet i foreningen steg fra 370 til rundt 1600 i hans periode som leder. Odd var også den som dro i gang medlemsbladet HvalerNytt og var redaktør for boka «Hytta på Hvaler», om hyttehistorien». Boka kom ut i 1998 som del av 20-års jubileet for Hvaler Hytteforening. Det avsluttende spørsmålet om foreningens fremtid svarer han unnvikende på, men legger raskt til at spesielt i forhold til en del urimelig festeavtaler, vil det fortsatt være behov for en aktiv hytteforening.

Gunnar Dahl Johansen (leder 2004 - 2013)

Den tidligere så profilerte politimannen og ishockey-spilleren i Styernen, Gunnar Dahl Johansen, eller «Dahljølø», har for lengst overtatt familiehytta på Skipstad. Hytta stor ferdig i 1932 og var den gang en av de to første på Asmaløy.

Dahljo forteller at det var Odd Løkkevik som overtalte han til å gå inn som lederkandidat, og han ble da også valgt i juli 2004.

Det er særlig tre forhold han legger vekt på fra sin lederperiode, de urimelige festeavtalene enkelte ble stilt ovenfor, eiendomsskatten og det han opplevde som negativ holdning til hyttefolkler fra enkelte politikere på Hvaler. Når det gjelder saken om tomtefesteavtalene, så trekker han spesielt fram en sak på Kjerringholmen som gikk helt til topps i rettssystemet. Utgangspunktet var en festavgitt som ble øket fra kr 900,- til kr 9000,- pr. år. I første og andre rettsinstans vant grunneieren, da saken til slutt ble ført for Høyesterett vant Hvaler Hytteforening med det til følge at konsumprisindeksen skulle legges til grunn for økningen. Han berømmer for øvrig Tomtefesteforbundets innsats for å løfte denne saken som dannet precedens for senere saker.

I Dahljøs tid som leder, utvides hytteforeningens engasjement også til et mer «overordnet» samfunnsengasjement. Eksempler på dette er initiativer til å få utarbeidet en grundig rapport om hyttefolkets betydning for Hvaler-samfunnet, engasjementet for et landdeponi for

mudder, deltagelse i styringsgruppa for arbeidet med bygdeboka - Samtidshistorien (1945 – 2000) og støtte til arbeidet med Brotter. Dette både økonomisk og i form av støtteklæringer da naboer ville stoppe anlegget. For egen del kan jeg legge til her at vi som var involvert i denne saken, opplevde både da og senere hytteforeningens engasjement som svært verdifullt.

På spørsmålet om hytteforenings fremtid, er Dahljo tydelig og bruker ord som «sammen er vi sterke», og belegger det spesielt med tomtefestesakene der fellesskapet stiller opp for den enkelte. Han avslutter med å understreke viktigheten av at det er et fellesorgan som snakker hytteeiernes sak i utviklingen av Hvaler-samfunnet.

Bjørn Refsgård (Hvaler kommune 1967 – 2004)

I 1965 beslutter Hvaler kommune å opprette de første stillingene i teknisk etat for å forberede byggesaker for bygningstråder, og allerede i 1967 ble Bjørn Refsgård ansatt som saksbehandler og sekretær for bygningstråder. I følge Bjørn delte han i den første tiden «skuff» med kollega Ulf Krabseth, en skuff der det lå saker knyttet både til hytter og hus. «De vanskelige sakene hadde en tendens til å bli liggende nederst», sier han og ler godt.

Med ansettelsen av kommuneingeniør Reidar Bergset i 1972, ble dette endret og Bjørn fikk spesielt ansvar for hyttene, Ulf Krabseth tok hus. Bjørn Refsgård kom inn i kommunen i en periode da store disposisjonsplaner for hytter, bl.a. på Holmerangen, Laenga og Holtrefelt, skulle klargjøres for bygging. Samtidig gikk diskusjonen høyt om mulig byggestopp på hytter, en beslutning som kom i 1976. Dette var således en utfordrende tid både fordi kommunen nå i sterkere grad skulle regulere hyttebyggingen gjennom lokale planer, men også fikk sterkere nasjonale pålegg. Ikke minst opplevde Bjørn Refsgård skuffelsen hos de mange som fikk hyttrømnen knust da byggeforbudet trådte i kraft. Han nevner også pålegget om «tvungen»

renovasjon» som en utfordrende sak, men en helt nødvendig beslutning. Dette ga imidlertid kommunen mye arbeid bl.a. gjennom mange klagesaker der også noen hytteeiere gikk til sak.

Bjørn Refsgård beskriver imidlertid sin tid i kontakt med hyttefolkert som god og humørfyllt der mang en beslutning om størrelse og form på hytta «ble tatt på stedet». Møtsetninger kunne der imidlertid også være, og fortsatt er det 4 - 5 «som ikke hilser», men det store flertallet forsto nødvendigheten av reguleringer og pålegg. Med et smil legger han til at han også har blitt kontrakter i senere år av personer som han i sin tid var «ganske klar i meldingen ovenfor», men som nå kunne le av situasjonen. En av disse hadde pukket på at han ved inngått pensjonsalder skulle flytte på hytta og bosette seg der; «Det gjør du aldeles ikke», var Bjørns klare melding, og det ble heller ingen flytting. En annen ville

flytte flere uthus og strabur fra Gudbrandsdalen til Hvaler og fikk samme klare melding; «Det må du gjerne, men om du så gjør får ganske snart beskjed om å rive dette», var Bjørns konstante svar. Bygningene ble i Gudbrandsdalen.

Paul Henriksen

I 3 artikler har jeg prøvd å gi et lite overblikk over Hvalers byttehistorie og bytteforeningens plass i denne. I den siste artikkelen som kommer i HvalerNytt nr. 4 i desember, er måsettingen å ta denne historien med inn i vurderinger av hvilken rolle Hvaler bytteforening skal og bør ha i utformingen av fremtidens Hvaler-samfunn. I en slik presentasjon bør samtaler med dagens ledelse av bytteforeningen med, men også synspunkter fra næringsliv og ledelse i Hvaler kommune, både den administrative og politiske.

Hvaler Hytteforening i møte med en ny generasjon hytteeiere

Kort oppsummering av hytteforeningens 40-årige historie

I de tre foregående artiklene om Hvalers hytnehistorie og hytteforeningens 40-årige rolle i denne historien, håper jeg at leserne har fått økt forståelse for den betydning foreningen har hatt både for den enkelte hytteeier, men også for utviklingen av Hvaler-samfunnet. Med bakgrunn i det som er trukket frem i de tre artiklene, kan vi trygt slå fast følgende:

- Eiere av hytter på Hvaler var tidlig ute med å få på plass en organisasjon som representerte deres interesser både i forhold til lokale og sentrale myndigheter. I dag er Hvaler Hytteforening (HH) den største hytteforening i kyst-Norge og en av de 6 – 7 største i landet for øvrig
- Det var engasjerte, organisatorisk godt trent folk med et stort hjerte for Hvaler som trådte inn som ledere og styremedlemmer i foreningen.

Støtte til organisasjoner og virksomheter, her Hvaler kulturvennforening og retningskøyta Horn Rescue har bred støtte i Hvaler hytteforening.

- Det var spesielt saker knyttet til samferdsel, renovasjon og nye lov- og reguleringsbestemmelser som ga grunnlag for aktiviteter i foreningens første ti-år.
- Ert saksområde har fulgt foreningen i nær sagt hele perioden, tematikk knyttet til «romtefeste», både i forhold til den enkelte hytteeiers festeavtale og med tanke på «Festelovens» som kom i 1996.
- Foreningen har vært opptatt av å belyse hyttefolkets rolle både når det gjelder næringsutvikling på Hvaler, utvikling av samferdselsnettet og det bidrag hyttefolkert for øvrig har stått, og står for, også innenfor andre samfunnsområder som f.eks. kultur.

om HH har gjennomført en større undersøkelse av hyttefolkets bidrag til utviklingen av Hvalersamfunnet, mangler vi fortsatt data som kan gi oss kunnskap om den nye generasjonens behov, ønsker og tidsbruk av hyttene.

I møte med en ny generasjon hytteeiere – samtale med kommunens ledelse

Fra å ha over halvparten av Hvalers hytteeiere som medlemmer for noen år tilbake, er imidlertid antallet på vei ned og ligger nå rundt 1950 medlemmer. Den åpenbare forklaringen på dette er at det over noe tid nå har funnet sted et generasjonsskifte på eiersiden enten i form av arv eller kjøp. I sum er dette nye eiere som naturlig nok ikke har møtt de utfordringene etterkrigs tidens hytteeiere ble stilt overfor.

Betyr så det at Hvaler hytteforening i dag fremstår som mindre relevant for dagens generasjon av hytteeiere enn for dem som på 50- og 60-tallet bygget hytter og som i de neste ti-årene ga vekst til foreningen? Er den «gamle» fellesskapstranken død, slik enkelte hevder? Hva er det i så fall som må vektlegges i kommende års arbeid for fortsatt å fremstå som en sterk interesseforening på vegne av hyttefolkene? Er det mulig å utvikle et enda nærmere samarbeid med Hvaler kommune enn tilfellet er i dag for å øke hyttefolkets interesser for, og engasjement, gjennom HH?

For om mulig å få svar på noen av disse utfordringene har jeg intervjuet tre representanter for Hvaler kommune (HK): Ordfører Eivind Borge (Frp) og rådmann Dag Willien Eriksen (sammen), varaordfører Kim-Erik Balløvarre (H) (alene). I tillegg er nåværende leder av HH, Mona Flemmen intervjuet.

I samtalen med kommunens ledelse tok vi utgangspunkt i følgende spørsmålstillinger

- Hvilken oppfatning har du/der av den rolle hytteforeningen har spilt og spiller i Hvalersamfunnet?

- Hva kan bakgrunnen være for at HH mister større i hyttebefolkningen?
- Er det noe HK kan bidra med for å snu denne negative utviklingen?
- På hvilke områder er HH i dag trukket med i beslutningsprosessene?
- Hvordan oppleves denne deltagelsen fra HHP?
- Er det mulig å se for seg områder der HH kan trekkes enda mere med i beslutningsprosessene
- Andre forhold dere vil vektlegge med tanke på samhandlingen HK – HH.

Det samtlige av de kommunale lederne understreker er hyttefolkets store betydning både når det gjelder utvikling av infrastruktur, bl.a. vann- og avløp og for næringslivet i kommunen der omsetningen relatert til hyttefolkets bidrag varierer fra rundt 50% i varehandelen, til opp mot 90 % for marinaer etc.

Når det er snakk om betydning for kommunen spesielt, så vektlegges hytteforeningen som «en svært viktig sponningspartner» og «vår største ressurs». Både rådmannen og Balløvarre konkretiserer dette gjennom at HH er:

- kanal for å nå ut med informasjon
- høringsorgan, gjerne «vaktbikkje» både i plansaker og i relevante utredninger
- «Arena» for uttesting f.eks. på områder ny teknologi. Her trekkes samarbeidet med Orust på den svenske vestkysten om «et smart og bærekraftig øysamfunn» fram som en mulighet der deler av hyttebefolkningen kan inngå i et pilotprosjekt.

Alle de tre kommunale lederne legger også stor vekt på, og er imponert over, den tilstedeværelse som hytteforeningens styremedlemmer og leder legger for dagen både i kommunestyrets møter, men også i andre sammenhenger. Her fremheves det samarbeidsforumet som er bygget opp, der en av kommunalsjefene er med. Samtidig innommer rådmannen at Hvaler kommune nok kunne involvert HH i større grad enn tilfellet er i dag.

Howdan møte nye generasjoner hytteeiere? leder Mona Flemmen har ordet

Når det gjelder tallstørrelser som kan belyse den betydningen hyttebefolkningen har på kommunens totale økonomi, er det imidlertid lite konkret som kommer opp. Dette bør således være et tema for nærmere undersøkelser noe også ordføreren legger vekt på.

Ut over det som er nevnt over, kommer rådmannen med følgende innspill og anbefalinger til HH, her gjengitt i kortform:

- Se om dagens organisering er den beste for å møte nye generasjoner med hytteeiere
- Innse at den gamle dugnadsånden som grunnlag for foreningen er forbi
- Legg vekt på omdømmebygging og profilering
- Bruk i større grad sosiale medier og skreddersy budskapet til ulike grupper bl.a. gjennom App-løsninger
- Samarbeid med Visit Hvaler og Fredrikstad bl.a. for utleie av hyttene i de ukene de ikke brukes

tegnedes klare oppfatning av Mona Flemmen, er at hun både i medlemskorpsen og i Hvaler kommune nyter stor respekt for sitt engasjement for hyttefolket spesielt og for Hvaler-samfunnet generelt. Hvordan ser så hun og det styret hun leder på fremtiden?

Det første Mona vektlegger er det vi allerede har vært innom, nemlig at det skjer et betydelig generasjonsskifte blant eiere av hytter på Hvaler,

Den politiske og administrative ledelsen i Hvaler kommune representert ved Ordfører Eivind N. Borge, varaordfører Kim-Eirik Ballouare og rådmann Dag W. Eriksen er samstente om den betydning Hvaler Hytteforening har i Hvaler-samfunnet.

og at anrattet medlemmer går ned. Styret i HH er seg bevisst denne endringen og har også i flere år satsert på medlemsverving, uten det store resultatet. «Den yngre generasjonen ser ikke behovet», som hun uttrykker det. Samtidig er det åpenbart at en stor og aktiv interesseforening som HH har sin klare misjon. Dette gjelder i forhold til å

- støtte enkeltmedlemmer bl.a. i tvistesaker om tomtefeste
- være kanal til advokathjelp og til medlemsrabatter i næringslivet
- være talerør overfor Hvaler kommune i spørsmål om utvikling av lokalsamfunnet
- være kanal for informasjon fra Hvaler kommune og andre offentlige myndigheter
- være arena for seminarer etc. der aktuelle problemstillinger drøftes. Tema for et slikt seminar nå er «Arv og generasjon» (som for øvrig vil bli arrangert 4.3.18). Dette på bakgrunn av de utfordringer mange familier er stilt overfor med tanke på de betydelige midler som skal til for å løse ut bl.a. søsken.

Når det gjelder forholdet til Hvaler kommune spesielt, så understreker Mona Flemmen at det er etablert samarbeidsmøter, men der deltagelsen fra kommunen tidvis har vært på et «lavere» saksbehandlernivå. Etter at dette ble påpekt fra

hytteforeningens side ser imidlertid dette ut til å ha fått en fastere form gjennom deltagelse fra kommunalsjef f o r samfunnsutvikling. Hun understreker imidlertid at HH savner konkret oppfølging av saker

Medlemsverving og arbeid for medlemsfordeler vil også i fremtiden ha høy prioritet i Hvaler Hytteforening.

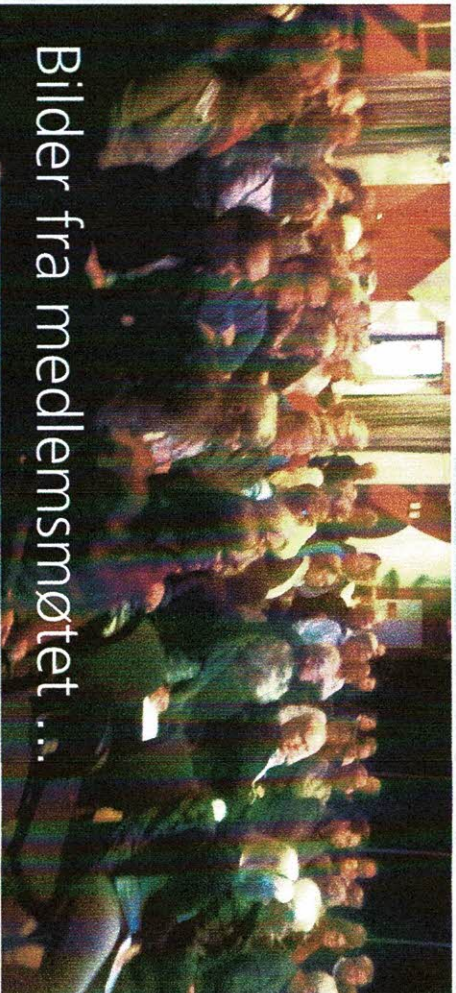
på en del områder der dette blir signalisert. «Det er hyggelig å bli ønsket velkommen til møter og få anledning til å delta på studieturer etc., men vi vil gjerne engasjere oss enda mer. Da er det konkret og planmessig oppfølging vi er avhengig av», som hun uttrykker det.

Avslutningsord

Med denne artikkelen avslutter underregnede sin gjennomgang av hytteforeningens historie og den betydning rollen foreningen har spilt og fortsatt spiller. Stilt overfor generasjonskiftet på etersiden og med er Hvaler-samfunn som i stor grad har funnet sin form, kommune-sammenslutning eller ikke, synes det klart at

kommande år vil stille foreningen overfor spørsmål både om arbeidsområder, bruk av informasjonskanaler, ja muligens også om relevant organisering. Det er m.a.o. HH som må bygge sin organisasjon i forhold til de krav og forventninger medlemmene har. Men, og det er et stort «MEN», Hvaler kommune, både administrativt og politisk må også kjenne sin besøkelsestid her og se den ressurs HH er for et forhåpentligvis økende medlemstall, men også som en aktiv og helt nødvendig deltagere i utviklingen av Hvaler-samfunnet der det nå er like mange hytteeiere som registrerte fastboende.

Paul Henriksen

Bilder fra medlemsmøtet ...

... om Tomtefeste i oktober.